

Inhoud

- 1 Algemene regels
- 2 Scoringsvoorschrift
  - 2.1 Scoringsregels algemeen
  - 2.2 Scoringsregels voor de vragen
  - 2.3 Scoringsregels voor de vertaling
  - 2.4 Antwoordmodel voor de vragen
  - 2.5 Antwoordmodel voor de vertaling

1 Algemene regels

In het Eindexamenbesluit VWO/HAVO/MAVO/LBO zijn twee artikelen opgenomen die betrekking hebben op de scoring van het schriftelijk werk, namelijk artikel 41 en artikel 42. Deze artikelen moeten als volgt worden geïnterpreteerd:

1 De examinerator en de gecommiteerde zijn verplicht het scoringsvoorschrift voor de scoring van het schriftelijk werk toe te passen.

2 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg de score voor het schriftelijk werk vast. Komen ze daarbij na mondeling overleg op basis van het scoringsvoorschrift niet tot overeenstemming, dan wordt de score vastgelegd op het rekenkundig gemiddelde van beide voorgestelde scores, (indien nodig) naar boven afgerond op een geheel getal.

2 Scoringsvoorschrift

Voor de beoordeling van het schriftelijk werk heeft de Centrale Examencommissie Vaststelling Opgaven (CEVO) het volgende scoringsvoorschrift opgesteld.

2.1 Scoringsregels algemeen

1 De examinerator vermeldt de scores per vraag en per kolom en de totaalscores op een aparte lijst.

2 Bij de scoring van een onderdeel van het schriftelijk werk zijn alleen gehele punten geoorloofd.
Een toegekende score kan nooit lager zijn dan 0.

3 Een volledig juiste beantwoording van een vraag en een volledig juiste vertaling van een kolom levert het aantal punten op dat in het antwoordmodel als maximumscore staat aangegeven.

4 Indien een gegeven antwoord of een vertaling niet in het antwoordmodel voorkomt en dit antwoord of deze vertaling op grond van aantoonbare vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist gekwalificeerd kan worden, moet het aantal beschikbare punten geheel of gedeeltelijk aan het gegeven antwoord of vertaling worden toegekend naar analogie of in de geest van het antwoordmodel.

5 Voor het schriftelijk werk kunnen maximaal 100 scorepunten worden toegekend. De kandidaat krijgt 10 scorepunten vooraf. Van de overige 90 scorepunten worden maximaal 45 punten aan de vertaling toegekend en maximaal 45 punten aan de vragen.

2.2 Scoringsregels voor de vragen

1 Indien in een gegeven antwoord een gevraagde toelichting of motivering ontbreekt, dan wel foutief is, kunnen geen punten worden toegekend, tenzij in het antwoordmodel anders is aangegeven.

2 Indien in het antwoordmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.

3 Indien een kandidaat meer antwoorden (in de vorm van voorbeelden, redenen, argumenten e.d.) geeft dan er expliciet gevraagd worden, komen alleen de eerst genoemde antwoorden voor beoordeling in aanmerking.
Indien er slechts één antwoord expliciet gevraagd wordt, wordt dus alleen het eerst gegeven antwoord in de beoordeling betrokken.

2.3 Scoringsregels voor de vertaling

1 De score 0 moet worden toegekend indien in een kolom een zeer ernstige fout is gemaakt; deze score kan niet worden gecompenseerd door de juiste weergave van de rest van het kolom.

Het verdient aanbeveling de scoring van het examenwerk per kolom of zin en per vraag uit te voeren en tijdens de scoringsprocedure de volgorde van de examenwerken enkele keren te wijzigen. Dit om ongewenste beoordelingseffecten tegen te gaan.

2.4 Antwoordmodel voor de vragen

Antwoorden

Deel-
scores

Maximumscore 1

- 1 Bidden tot de goden(beelden), buiten ons zelf.
Of een parafrase van regel 2 t/m 4 (Non sunt t/m admittat:).

Maximumscore 1

- 2 Op grond van de overtuiging dat een goddelijke geest in ons woont (en je dus alles van jezelf kunt verkrijgen).

Maximumscore 2

- 3 secundum naturam (suam) vivere

Maximumscore 2

- 4 . vis divina
. caelestis potentia
. numen

Indien twee elementen goed, 1 scorepunt toekennen.
Indien één element goed, geen scorepunten toekennen.

Maximumscore 2

- 5 . pericula
. adversa
. tempestates
. cupiditates

Indien drie elementen goed, 1 scorepunt toekennen.
Indien twee of minder elementen goed, geen scorepunten toekennen.

Maximumscore 3

- 6 Seneca heeft hier de stoïsche wijze op het oog, die het ideaal van de apatheia bereikt heeft; d.w.z. hij heeft zich bevrijd van alle gemoedsaandoeningen die de rust van de ziel kunnen verstoren (perturbationes animi) en volgt alleen de rede (ratio).
Of woorden van overeenkomstige strekking.

Voor ieder element dat ontbreekt of verkeerd gebruikt wordt, 1 scorepunt in mindering brengen.

Bij overschrijding van het maximum aantal woorden:
111–120 woorden: 1 scorepunt in mindering brengen.
121–130 woorden: 2 scorepunten in mindering brengen.

Maximumscore 2

- 7 Doordat Seneca spreekt van een lichaam (corpusculum), waarin een goddelijke kracht (vis divina) is neergedaald.

Antwoorden	Deel- scores
Maximumscore 1	
8 ☐ spiritus sacer	
Maximumscore 5	
9 ☐ . Sol: het goddelijke / de godheid (deus) / de oorsprong (origo) van alles / de wereldziel (Animus) / de Rede (Ratio) die de wereld bestuurt.	<u>2</u>
. Solis radii: de animus magnus ac sacer die weliswaar afdaalt, maar toch verbonden blijft aan zijn oorsprong. N.B. vis divina rekene men niet fout.	<u>2</u>
. Terra: wij / de mens / de mensen (waarin deze animus, deze vis divina woonachtig is). Of woorden van overeenkomstige strekking.	<u>1</u>
Maximumscore 3	
10 ☐ . In regel 21 wordt met animus de geest van een mens / de stoïcijnse wijze aangeduid. . In regel 25 wordt met animus het goddelijke / de godheid bedoeld.	
Indien slechts een van beide elementen juist is, 1 scorepunt toekennen.	
Maximumscore 2	
11 ☐ (ea) quae ad alium transferri protinus possunt (regel 29–30).	
Maximumscore 1	
12 ☐ Gouden teugels	
Maximumscore 1	
13 ☐ Een mooie familie, een mooi huis, goede oogst, hoge winst.	
Indien één of meer elementen ontbreken, geen scorepunt toekennen.	
Maximumscore 1	
14 ☒ b.	
Maximumscore 1	
15 ☐ Vruchtbaarheid	
Indien „druiven”, geen scorepunt toekennen.	
Maximumscore 2	
16 ☐ . animus	<u>1</u>
. ratio (in animo perfecta)	<u>1</u>
Maximumscore 3	
17 ☐ De overweging dat onze medemensen ons in hun dwaasheid tot ondeugden aanzetten. Of woorden van overeenkomstige strekking.	
Maximumscore 3	
18 ☐ Lucretius was van mening dat de goden zich geheel onthielden van ieder ingrijpen in het leven van de mensen. Of woorden van overeenkomstige strekking.	
Bij overschrijding van het maximum aantal woorden: 55–60 woorden: 1 scorepunt in mindering brengen. 61–70 woorden: 2 scorepunten in mindering brengen.	

Maximumscore 3

- 19 □ De Stoa zou antwoorden, dat inderdaad een bovenmenselijke godenmacht de aarde bestuurt, de Logos, de goddelijke Ratio.
Of woorden van overeenkomstige strekking.

Bij overschrijding van het maximum aantal woorden:
55–60 woorden: 1 scorepunt in mindering brengen.
61–70 woorden: 2 scorepunten in mindering brengen.

Maximumscore 2

- 20 □ . veneratio 1
. ontvluchten en / of verafschuwen 1

Indien „interritum periculis”, geen scorepunt toekennen.
Indien „die doof is voor”, geen scorepunt toekennen.

Maximumscore 4

- 21 □ . Overeenkomst: materiële goederen zijn niet van belang; het gaat om iemands geestelijke instelling. 1
. Overeenkomst: innerlijke vrede vind je in jezelf. 1
. Verschil: het toelaten van de gevoelens, zoals tot uitdrukking komt in de zin: „Men mag best treurig zijn ....” 1
. Verschil: de houding tegenover de medemensen, zoals die tot uitdrukking komt in de zinsnede „misschien op den duur zelfs liefde”. 1

Of woorden van overeenkomstige strekking.

2.5 Antwoordmodel voor de vertaling

Kolon 22

Maximumscore 1

Dicet aliquis:
Iemand zal zeggen

iemand zegt 0
wie zal zeggen? 0
wat zal hij zeggen? 0

Kolon 23

Maximumscore 3

„Quid mihi prodest philosophia, si fatum est?
Wat / waarom baat mij de filosofie, als er een noodlot is?

wat geeft mij de filosofie 2
wat is de filosofie voor mij 1
waarom verraadt de filosofie mij 0
wat vertoont mij de filosofie 0
als hij noodlottig is 0
als het een noodlot is 0

Antwoorden	Deel- scores
Kolon 24	
Maximumscore 2	
Quid prodest, si deus rector est? Wat baat zij / hij, als een godheid / god leider / bestuurder is?	
wat baat het, als een godheid leider is?	<u>0</u>
als er een goddelijke leider is	<u>1</u>
Kolon 25	
Maximumscore 2	
Quid prodest, si casus imperat? Wat baat zij / hij, als het toeval / lot beveelt / heerst?	
wat baat het, als het toeval beveelt	<u>0</u>
als hij de lotgevallen beheerst	<u>0</u>
Kolon 26	
Maximumscore 3	
Nam et mutari certa non possunt Want (en) dingen die vaststaan kunnen niet veranderd worden / veranderen	
want zij kunnen dingen die vaststaan niet veranderen	<u>0</u>
Kolon 27	
Maximumscore 3	
et nihil praeparari potest adversus incerta. en niets kan voorbereid worden tegen onzekere dingen / dingen die niet vaststaan.	
en zij / hij kan zich geenszins voorbereiden tegen onzekere dingen	<u>1</u>
en onzekere dingen kunnen daarentegen geenszins voorbereid worden	<u>0</u>
en een tegenstander kan niets onzekers voorbereiden	<u>0</u>
Kolon 28	
Maximumscore 2	
Sed aut consilium meum occupavit deus Maar (of) een / de god / godheid heeft mijn overweging / besluit / plan van te voren bepaald	
mijn raad	<u>1</u>
bepaalt (tijd)	<u>1</u>
Kolon 29	
Maximumscore 2	
decrevitque quid facerem, en heeft besloten / bepaald wat ik moet / moest / zou doen / deed,	
wat ik zal doen	<u>0</u>
hij heeft toegestaan	<u>0</u>
hij besluit / bepaalt (tijd)	<u>1</u>
Kolon 30	
Maximumscore 3	
aut consilio meo nihil fortuna permittit". of het toeval laat niets over aan / staat mijn overweging / besluit / plan niets toe".	
of het toeval staat mij met opzet niets toe	<u>0</u>
heeft toegestaan (tijd)	<u>2</u>

Antwoorden	Deel- scores
Kolon 31	
Maximumscore 2	
Quidquid est ex his, Lucili, (Al)wat hiervan waar is, Lucilius,	
alwie hiervan waar is, Lucilius	<u>0</u>
waarom ook maar hij hiervan waar is, Lucilius	<u>0</u>
wat is hiervan waar, Lucilius	<u>0</u>
Kolon 32	
Maximumscore 1	
vel si omnia haec sunt, of als / zelfs als dit alles waar is,	
zelfs dit alles is zo	<u>0</u>
Kolon 33	
Maximumscore 3	
philosophandum est. er moet gefilosofeerd worden / men moet filosoferen.	
er is gefilosofeerd	<u>0</u>
het is van filosofen	<u>0</u>
Kolon 34	
Maximumscore 3	
Sive nos inexorabili lege fata constringunt, Hetzij / of nu het noodlot / de lotsbeschikking(en) ons met een onverbiddelijke wet bindt / binden,	
als het noodlot ons bindt met een onverbiddelijke wet	<u>2</u>
hetzij het onverbiddelijke noodlot ons bindt met een wet	<u>1</u>
zonder ons bindt het noodlot met een onverbiddelijke wet	<u>0</u>
hetzij wij onverbiddelijken het noodlot binden met een wet	<u>0</u>
heeft gebonden (tijd)	<u>2</u>
Kolon 35	
Maximumscore 3	
sive arbiter deus universi cuncta disposuit, hetzij / of nu een god, als bestuurder / scheidsrechter van het heelal / universum alles heeft geregeld / geordend / beschikt,	
zonder bestuurder	<u>0</u>
de goddelijke bestuurder van het heelal	<u>1</u>
de bestuurlijke god van het heelal	<u>0</u>
regelt / ordent (tijd)	<u>2</u>
als bestuurder alles van het heelal heeft geregeld	<u>1</u>
de bestuurder van het heelal als god	<u>1</u>

Kolon 36**Maximumscore 3**

sive casus res humanas sine ordine impellit et iactat,
hetzij / of nu het toeval / lot de menselijke zaken zonder orde / ordeloos / zonder
regelmaat in beweging zet en heen en weer slingert / beweegt,

zonder toeval	<u>0</u>
een toevallige zaak / de zaak van het toeval	<u>0</u>
heeft aangezet (tijd)	<u>2</u>

Aan de vertaling casus = lot 2 scorepunten toekennen, indien in kolon 34 fata ook met „lot” is weergegeven.

Kolon 37**Maximumscore 3**

philosophia nos tueri debet.
de filosofie moet ons beschermen.

hij moet ons door de filosofie beschermen	<u>0</u>
wij moeten de filosofie beschermen	<u>0</u>
de filosofie moet ons beschouwen	<u>0</u>

Kolon 38**Maximumscore 3**

Haec adhortabitur, ut deo libenter pareamus, ut fortunae contumaciter.
Deze / zij zal (ons) aansporen, om de god gaarne te gehoorzamen / dat wij de god gaarne
gehoorzamen, (en dat wij) het toeval (gehoorzamen) onder protest.

deze spoort (ons) aan	<u>2</u>
dat wij de god gaarne moeten gehoorzamen	<u>2</u>
dat wij de god vrij gehoorzamen	<u>2</u>
zij zal worden aangespoord, opdat wij de god gehoorzamen	<u>0</u>

Kolon 39**Maximumscore 3**

Haec docebit, ut deum sequaris, feras casum.
Deze / zij zal (je) onderwijzen, dat je de godheid moet volgen (en) het lot moet
verdragen / de godheid te volgen (en) het lot te verdragen.

dat je volgt / dat je verdraagt	<u>2</u>
deze onderwijst	<u>2</u>
zodat	<u>2</u>
om het lot te dragen, terwijl / opdat je de godheid volgt	<u>0</u>
het wilde lot	<u>0</u>

Einde